

Nr 310.

Av herrar **Lithander** och **Lindskog**, *angående överförande av kontrollstyrelsens arbetsuppgifter till andra ämbetsverk och myndigheter.*

I motion nr 192 år 1923 i andra kammaren yrkades, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av förslag till sådan ändring i gällande bestämmelser rörande kontrollen å tillverkning och försäljning av spritdrycker och maldrycker, socker m. m., att kontrollstyrelsen måtte upphöra och dess arbetsuppgifter överflyttas till andra statsförvaltningens organ. Denna motion blev ej av riksdagen bifallen. Ett förbilligande och förenklande av kontrollstyrelsens arbetsuppgifter hade dock säkerligen stått att ernå genom då föreslagen överflyttning av arbetet till andra ämbetsverk utan att därmed nykterhetssynpunkterna i någon mån behövt eftersättas.

Vissa av kontrollstyrelsen, sedan sagda motion behandlades av riksdagen, utfärdade förhållningsorder till systembolagen och i övrigt vidtagna åtgärder hava emellertid varit av den art, att vi anse det nödigt, att riksdagen ånyo upptager till prövning frågan om kontrollstyrelsens upphörande och i samband därmed frågan om revision av nu gällande, till stor del av kontrollstyrelsen på egen hand utarbetade, restriktionssystem.

I kungl. förordningen den 14 juni 1917 19 § 2 mom. föreskrives, att »vid utövande av sin verksamhet bolag står under överinseende av kontrollstyrelsen och har att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, kontrollstyrelsen i avseende å inköp av, försäljningspris för samt alkoholstyrka hos rusdrycker ävensom angående räkenskapers förande och i övrigt beträffande bolagets förvaltning eller eljest i de i denna förordning särskilt angivna hänseenden kan meddela.

Närmare bestämmelser angående kontrollstyrelsens verksamhet härutinnan meddelas av Konungen.»

Enligt 1 § i nu gällande instruktion för kontrollstyrelsen, utfärdad den 27 juni 1924 (Sv. F. S. nr 357), åligger det kontrollstyrelsen »huvudsakligen att, i den ordning gällande författningar stadga, taga befattning med ärenden angående rusdrycksförsäljningen, handeln med skattefri sprit samt införseln, tillverkningen och försäljningen av vissa alkoholhaltiga preparat ävensom utöva överinseendet å kontrollen vid tillverkningen och beskattningen av brännvin, maldrycker och socker samt å kontrollen över tobaksodlingen i riket.» I 3 § 2 mom. säges, att »styrelsen äger till efterrättelse för de

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 4 saml. 54 häft. (Nr 310—315.)

under dess inseende ställda organ meddela de särskilda föreskrifter, som utöver i annan ordning träffade bestämmelser finnas nödiga».

Stödd på ovan anförda, ytterst vaga bestämmelser har kontrollstyrelsen utfärdat ett stort antal dekret, som på ett betänkligt sätt inkräktat på den personliga friheten. Ett restriktionssystem kan allenast genomföras med den allmänna opinionen, men denna opinion börjar nu allt starkare vända sig mot de senaste utslagen av kontrollstyrelsens reformnit.

I 48 § i rusdrycksförordningen säges, att spritdrycker icke må till någon utminuterats i större myckenhet än fyra liter i kalendermånaden. Genom cirkulär år 1920 till systembolagen gav kontrollstyrelsen åt detta stadgande den tolkningen, att för varje motboks innehavare borde fastställas en viss kvantitet spritdrycker, som vederbörande med hänsyn till den sociala miljö, i vilken han lever och hans personliga förhållanden i övrigt, rimligen kunde anses behöva inköpa för sig och sitt hushåll. Ifrågasättande cirkulär synes emellertid av åtskilliga systembolag icke hava beaktats, varför kontrollstyrelsen genom nytt cirkulär i slutet av förra året ånyo inskärpte vikten av ett fastställande från fall till fall av inköpsrätten per motbok. Särskilt framhöll kontrollstyrelsen då, att inköpsrätten, när en person första gången tilldelades motbok, borde väsentligt begränsas, och att vid de höjningar av inköpsrätten, vilka efter hand kunde ifrågasättas, den största varsamhet borde iakttagas. Kontrollstyrelsen framhöll visserligen i sistnämnda cirkulär, att en persons inkomster i vanliga fall icke borde i och för sig tillmätas någon avgörande roll vid bestämmande av den kvantitet han skulle sättas i tillfälle inköpa på sin motbok, enär dylika frågor borde behandlas ur nykterhetssynpunkt och icke enbart ur ekonomiska synpunkter. Det sades dock, att om en persons ekonomi vore oordnad eller hans inkomster begränsade, kunde systembolagen icke underlåta att tillmäta den ekonomiska synpunkten betydelse vid fastställande av inköpskvantitet och inköpsbestämmelser.

Även med den mest samvetsgranna prövning kan det tydligen icke hjälpas, att denna åt systembolagen tillerkända rätten att fastställa inköpskvantiteten å enskilda medborgares motböcker mången gång kan giva rätt så orättvisa resultat. Det har också nyligen i en arbetaretidning sagts, att man kunde »nog tala om sprittilldelning efter klasslinjer».

Vad som i dessa dagar än mera än ovan berörda förhållanden tilldragit sig allmänhetens uppmärksamhet och tydliga ogillande, äro de av kontrollstyrelsen påbjudna åtgärderna till övervakande av de för restauranterna gällande restriktionerna. Såsom en kvarleva från den under de sista krigsåren rådande bristen på spritdrycker och viner återstå för restauranternas vidkommande *dels* det s. k. mattvånget, *dels* ock vissa begränsningar beträffande den myckenhet spritdrycker och starkviner, som får serveras åt varje restaurangäst. För övervakande av restaurantrestriktionernas efterlevnad söker nu kontrollstyrelsen att på olika platser i vårt land införa

ett särskilt kontrollsystem med kassakontrollapparater, offentliga och anonyma kontrollörer m. m. Den svenska allmänhetens rättskänsla har särskilt reagerat mot sistnämnda form av kontroll. Och även systembolagens styrelser hava på åtskilliga håll vägrat ställa sig kontrollstyrelsens direktiv härutinnan till efterrättelse. De närmast berörda, restauratörerna, vilka i stort sett lojalt sökt följa gällande restriktionsbestämmelser, hava däremot icke kunnat prestera något hårdare motstånd mot kontrollstyrelsens åtgärder. Kontrollstyrelsen har nämligen tagit sig före att mot dem använda ett ekonomiskt påtryckningsmedel av kännbaraste slag, nämligen bestämmanderätten över de s. k. vinstkvantiteterna. Utan direkt stöd i gällande lag föreskriver kontrollstyrelsen för varje restaurang i riket en viss kvantitet spritdrycker, och en viss kvantitet starkviner vid vilkas utskänkning restauratören äger uppbära viss av kontrollstyrelsen fastställd vinst. För det, som utskänkes utöver dessa kvantiteter, har restauratören icke ett öres förtjänst.

Alldeles oavsett frågan om anordnande av kontrollen över restriktionernas efterlevnad på restauranterna är det i allra högsta grad stötande för rättskänslan, att oförvitliga svenska medborgare skola på nämnt sätt göras ekonomiskt så gott som fullständigt beroende av ett ämbetsverk. Ej ens ett spår av dylik maktfullkomlighet över företagare på andra områden tillerkännes något annat svenskt ämbetsverk.

Då vi i det föregående nämnde, att kontrollstyrelsen utan direkt stöd av gällande lag fastställer s. k. vinstkvantiteter, förbisågo vi ingalunda, att styrelsen därvidlag åberopar sig på 25 § 2 mom. tredje stycket i rusdrycksförordningen, att vid överlåtelse av rätt till utskänkning bör stadgas sådana villkor, »att rättighetsinnehavares ekonomiska fördel, så långt ske kan, ej göres beroende av myckenheten av utskänkta rusdrycker». Det synes oss emellertid av riksdagens behandling åren 1914 och 1917 av rusdrycksförordningen med all önskvärd tydlighet framgå, att riksdagen icke avsåg att åt kontrollstyrelsen lämna någon oinskränkt makt över hotellägarnas och restauratörernas ekonomiska förhållanden. Men då kontrollstyrelsen nu trots sig kunna ur riksdagens beslut utläsa något dylikt, anse vi en ändring av nämnda paragraf vara av behovet synnerligen påkallad.

Hänsynen till utvecklingen av den utländska turisttrafiken gör en sådan ändring än mera önskvärd. För turisttrafikens utveckling i vårt land måste vi hava goda kommunikationer samt förstklassiga hotell och restauranter. Men huru skall någon vilja investera kapital i en näring som hotell- och restaurantrörelsen, när han icke kan kalkylera sina inkomster ens för de närmaste åren. Han vet ju alls icke, i vad mån kontrollstyrelsen finner skäligt att nedskära den vinstkvantitet, som tidigare utgått. Och han har sett, huru kontrollstyrelsen år från år minskat den skäliga avancen. Under nuvarande förhållanden byggas inga nya hotell, och mera genomgripande moderniseringar av existerande hotell och restauranter företagas endast undantagsvis. Får det fortgå som hittills, så stoppas snart den turisttrafik

från främmande länder, som vi alla hoppas på, och som redan tillför vårt land avsevärda inkomster och framdeles kan komma att tillföra oss än större.

Själva restriktionsbestämmelserna torde även i icke ringa utsträckning verka hämmande på turisttrafiken. Man kan ju icke begära, att de utländska turisterna skola vara underkunniga varken om bestämmelsernas tillämpning eller den egentliga avsikten med desamma, och till följd härav förefalla de dem onödigt invecklade och stränga. Enligt vårt förmenande äro de det också, och de torde utan någon som helst skada för nykterhetstillståndet här i landet kunna förenklas och mildras.

Slutligen må även nämnas, att åtskilliga av de åtgärder kontrollstyrelsen under senare tid vidtagit lägga bl. a. oförtydbart i dagen, att kontrollstyrelsen saknar blick för de betydande regionala skiljaktigheter, som förekomma i vårt land, i såväl ekonomiskt som socialt avseende som ur bebyggelsesynpunkt. Vad som passar i Stockholm passar måhända icke i norra, södra eller västra Sverige, och stads- och lantbefolkningens sedvänjor äro ännu i mycket hög grad olika. Därför synas starka skäl föreligga för införande av en sådan decentralisation av handläggningen av rusdrycksärendena, att t. ex. länsstyrelserna erhöllo större befogenhet än vad hittills varit fallet beträffande sagda ärenden.

På grund av vad sålunda anförts, få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida kontrollstyrelsens arbetsuppgifter kunde, bl. a. enligt förslag i motion nr 192 år 1923, överföras till andra ämbetsverk och myndigheter.

Stockholm, 21 januari 1926.

Edvard Lithander.

Cl. Lindskog.